

Experiment: Op zoek naar **privaat** geld voor

de Marker Wadden groots innovatief project

Het afgelopen jaar kwam regelmatig in het nieuws dat Natuurmonumenten een groots project wilde gaan starten in het Markermeer. Er kwam geld van de Postcodeloterij en ook het Rijk deed dit voorjaar maar liefst 30 miljoen euro in het zakje. Hoe komt het dat dit project in tijden van bezuinigingen zo opeens de wind mee heeft? Roel Posthoorn van Natuurmonumenten is projectdirecteur van Marker Wadden. Volgens hem is het project financieel, ecologisch en strategisch innovatief. En zijn de eilanden vooral een middel om van de enorme hoeveelheid slib af te komen.

— Geert van Duinhoven

Roel Posthoorn

> HIJ NEEMT HET NIEMAND KWALIG als je niet weet dat het Markermeer een van de Europese top-natuurgebieden is. Het is een van de weinige zeer grote Europese zoetwatermeren. Een parel dus in een zeer druk bewoond gebied. Maar met de natuur zelf in het Markermeer gaat het de laatste jaren erg slecht. Roel Posthoorn: “De visstand in IJsselmeer en Markermeer is rampzalig. Daar komt bijna niets meer voor. Ook de vogels zijn in aantallen de afgelopen jaren sterk achteruitgegaan. Over de oorzaken zijn veel verhalen de ronde gegaan. Het zou een tekort aan fosfaat zijn, of een overvloed aan aalscholvers die alle vis weg zou eten. Erg onwaarschijnlijk allemaal. Onderzoek laat zien dat het overtolige slib in het Markermeer een heel belangrijke oorzaak is van het weinige leven in het meer” In theorie zou een kleiige bodem juist heel veel rijkdom aan flora en fauna kunnen voortbrengen. Probleem is alleen dat het meer zo ondiep is dat met een beetje wind de golfslag tot op de bodem komt en daar het slib in beweging brengt. Dat slib blijft eigenlijk voortdurend in beweging en zet zich niet vast. Het blijft prut. “Daardoor kan er zich geen bodemleven ontwikkelen, hebben de vissen dus geen voedsel en komen er dus ook veel minder vogels voor.

Dit slib had je vroeger ook wel, dus in de tijd voor de Afsluitdijk, maar het meeste slib verzamelde zich dan in enkele diepe geulen of werd door de wind of de stroming afgevoerd naar de Waddenzee. Het ecologisch herstel van het Markermeer begint dus bij het op een of andere manier vastleggen van de bodem en het slib. We hebben een plan gemaakt waarbij een paar eilanden misschien het meest opvallend zijn, maar het belangrijkste is dat we een geheel nieuw onderwaterlandschap gaan creëren.”

Terug naar de roots

Het plan bevat enkele heel nieuwe aanpakken. Ten eerste de positie van Natuurmonumenten als natuurbeschermers. Het Markermeer is niet van Natuurmonumenten maar ‘gewoon’ van de overheid. Waarom maakt Natuurmonumenten een plan voor dit gebied? “Dat is een deel van het avontuur voor ons. Wij hebben als vereniging enkele jaren geleden vier nieuwe hoofdlijnen van beleid uitgezet. Dat is ten eerste gewoon het goed beheer van natuur en landschap, maar daarnaast vonden we dat we ondernemender en meer onafhankelijk van de

overheid moeten kunnen optreden. Ten derde willen we een soort ‘terug naar onze roots’, namelijk weer een maatschappelijke beweging zijn voor de natuur. En ten vierde willen we meer optreden als spreekbuis. Dit project past heel goed in deze nieuwe, brede aanpak. Wij komen op voor de natuur die het hier momenteel heel slecht doet. Of het nu ons terrein is of niet, dat doet er niet toe. We zullen dus op de een of andere manier met het rijk, de provincies, de gemeenten en andere belanghebbenden dit project moeten gaan uitvoeren. We weten nog niet precies hoe we dat gaan regelen en of we daar een aparte organisatievorm voor moeten kiezen. Deze aanpak is helemaal nieuw voor ons en dus best spannend.

Samenwerking met derden

Een andere heel nieuw element in het plan voor de Marker Wadden is de samenwerking met anderen. Want een ecologisch probleem oplossen is niet zo heel ingewikkeld. Financiers en medestanders vinden in andere sectoren is veel lastiger. Posthoorn: “Daarom hebben we vanaf het begin gezegd dat we niet alleen het

ecologisch probleem moeten oplossen, maar het liefst ook de problemen van anderen. In het Markermeer is het slibprobleem indirect een groot maatschappelijk probleem. Want door het slib ontwikkelt de natuur zich niet zoals gewenst en daardoor halen we de Natura 2000 doelen niet. En zolang we die niet halen, zit het hele gebied min of meer op slot. Een kleine uitbreiding van een jachthaven is al bijna niet mogelijk. Laat staan grootschalige ontwikkelingen. Dus ook de watersport, de beroepsvisserij en bijvoorbeeld de recreatiesector hebben er belang bij dat we het ecologisch probleem oplossen. En dan heb je dus opeens medestanders. Want zij zien dat door de aanleg van de Marker Wadden er opeens weer nieuwe economische activiteiten mogelijk worden. Er wordt al nagedacht om een soortgelijk systeem te introduceren als bij stikstofproblematiek rondom Natura 2000-gebieden: via een soort ontwikkelrechten kun je in ruil voor natuurherstel economische activiteiten ontplooiën. Is nog helemaal niet uitgewerkt, maar aan zoiets zitten we te denken. Provincies en gemeenten vinden dat een aantrekkelijk perspectief en ik hoop dat ze

daarom mee willen gaan doen met de Marker Wadden. Uiteraard werkt deze strategie alleen wanneer we de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000 gaan halen”

Privaat en publiek geld

De financiering is voor de natuurbescherming ook tamelijk innovatief. Vijftien miljoen komt van de Postcodeloterij, dertig miljoen is toegezegd door het rijk. Blijft volgens Posthoorn nog en gat in de begroting van ongeveer 30 miljoen. “Daar gaan we nu aan werken. We gaan de voordelen van het plan goed onder de aandacht brengen van de andere sectoren. Die moeten uiteindelijk hun belang op waarde kunnen schatten en willen meebetalen. Daarnaast hopen we op bijdragen van de watersector. Zij willen graag aan dit levensgrote experiment meedoen. Het is ook al een onderdeel van de Topsector Water. Het bedrijfsleven heeft belang om de nieuwe technieken die we willen gaan gebruiken te ontwikkelen en later te vermarkten. Hoe dit allemaal zal gaan verlopen, is nog ongewis. Dat resterende geld zal op tafel moeten komen, anders gaat het project alsnog niet door. Ik heb hoop op een goede afloop, want we zijn al ver gekomen, maar zeker is het nog niet. En dat is natuurlijk ook een heel nieuwe aanpak: een groot natuurproject starten met zo veel, ongeveer veertig procent, privaat geld.”

Onbekend terrein

En tot slot de vernieuwing in het beheer. Wat voor natuur er op de eilanden gaat komen weet Posthoorn nog niet. Ook niet hoe het precies beheerd moet gaan worden. Ook niet of de doelsoorten wel echt allemaal gaan terugkomen. Zijn er niet te veel van deze onzekerheden? “Nee, ik denk het niet, hoewel het natuurlijk spannend is hoe het straks gaat uitpakken. Om te beginnen kunnen we geen compleet uitgewerkt plan voorleggen bij een aannemer omdat dat veel te duur zou worden. Bovendien willen we optimaal gebruik maken van de kennis van de aannemer. We moeten de aannemer daarom vrijheid geven om een eigen economische planning te maken. Ook de exacte uitvoering zal in overleg met die aannemer moeten gebeuren. Die vrijheid voor een aannemer scheelt ons kosten.” “Daarnaast hebben we nu eenmaal een compleet nieuw project bedacht waarvan we nu nog niet weten hoe snel het werkt. We weten wel wat er in grote lijnen gaat ontstaan en wat in grote lijnen de natuurontwikkeling zal zijn. De snelheid van de ontwikkeling is met de huidige kennis echter niet precies in te schatten, daarvoor zullen we de eerste stap moeten uitvoeren en de effecten monitoren. Het idee is in ieder geval om op de bodem een geulensysteem te gaan maken waar het slib zich kan verza-

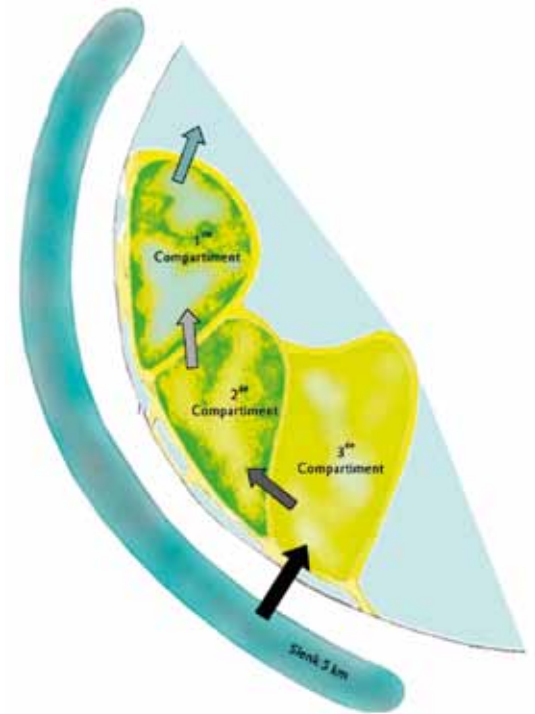
melen. Via een grote ‘verzamelgeul’ komt het slib terecht waar we het willen hebben en waar we er een eiland van kunnen maken. Het eiland is dus vooral een middel om van het slib af te komen. Wij zijn er van overtuigd dat alleen met de aanpak van de enorme hoeveelheid slib we een robuust keerpunt kunnen realiseren in de ecologische ontwikkeling van het gebied. Het idee is om een aantal compartimenten vol te storten met het slib totdat het slib boven water komt en er zich een korst vormt. In totaal gaan we nu uit van ongeveer 500 hectare eilanden. Of dat genoeg is, weten we nog niet. Waarschijnlijk niet niet maar dan hebben we in ieder geval ervaring met de techniek opgedaan en kunnen we met de opgedane kennis wellicht nog beter en efficiënter de natuur weer tot bloei brengen”

Natuurlijk komen er wilgen

Blijft over het beheer van de eilanden. Natuurmonumenten wil graag dat het eiland van ongeveer 500 hectare toegankelijk wordt voor recreanten. Er moeten dus aanlegplaatsen komen voor bootjes en het liefst met een strandje. “Daarin zal deze archipel zich gaan onderscheiden van andere natuureilandjes in het IJsselmeer en Ketelmeer: daar mag je nauwelijks ergens aan land of je bootje aanleggen. De Marker Wadden moeten aantrekkelijk worden voor recreanten. Uiteraard zal er sprake zijn van een zekere zonering en zullen er dus ook plekken komen met rust voor allerlei planten en diersoorten.”

“We zouden het eiland in principe in een groot deel van het Markermeer kunnen aanleggen, maar we hebben gekozen voor de hoek vlakbij Lelystad en de Houtribdijk. Daar valt het eiland vanaf het vaste land het minste op en ligt het buiten alle vaartroutes. Mede daarom willen we ook het liefst dat de begroeiing op de archipel niet te hoog en massaal wordt. Anders ligt er echt een bos midden op het markermeer. We zullen dus op de een of andere manier de verwachte wilopslag in toom moeten zien te houden. En natuurlijk komen er wilgen, maar ik denk dat die vooral aan de randen zal komen en minder in het midden waar het over het algemeen veel natter zal zijn. We werken nu aan een beheerverkenning. We zoeken uit welke inrichtingsvarianten welke type beheer zullen vereisen. Op basis daarvan zullen we wellicht nog extra randvoorwaarden gaan formuleren voor de aannemer die uiteindelijk de uitvoering gaat doen. Kortom, er is nog veel onduidelijk, maar het is wat ons betreft de enge manier om van het Markermeer weer een echt topgebied te maken.”

redactie@vakbladnbl.nl

Via een cascade wordt slib vanuit de geul de compartimenten in gepompt. Uiteindelijk ontstaat er een serie eilandjes met middenin waarschijnlijk kleine meertjes.

Geld voor natuur?

Natuurmonumenten maakte plannen voor de Marker Wadden in de tijd dat Henk Bleker staatssecretaris was. De overheden hadden zelf al plannen gemaakt voor het herstellen van de natuurwaarden in het Markermeer. Die kwamen voor de lange termijn uit op ongeveer 630 miljoen. Voor de korte termijn was er ca 30 miljoen gereserveerd. Bleker schrapte echter alle investeringen in natuur.

Nadat het kabinet Rutte 1 viel, kwam er in het voorjaarsakkoord plotseling 200 miljoen euro vrij voor natuur. Bij de natuurorganisaties werd dit ervaren als een soort eerherstel na het eerdere keiharde natuurbeleid van Bleker. Natuurmonumenten had inmiddels het plan voor de Marker Wadden klaar liggen en dat paste precies in de criteria voor de besteding van de 200 miljoen euro. Januari 2013 besloten het ministerie van Infrastructuur en Milieu en het ministerie van Economische Zaken beide 15 miljoen te willen steken in het project. Op 1 juli moet er een samenwerkingsovereenkomst liggen waarin de rijksoverheid en Natuurmonumenten afspraken vastleggen over de rollen en verantwoordelijkheden van partijen ten aanzien van de projectrealisatie, de zeggenschap over de Marker Wadden en het toekomstige beheer.